

OSMANLI ARAŒTIRMALARI XI

NeŒir Heyeti — Editorial Board
HALİL İNALCIK — NEJAT GÖYÜNÇ
HEATH W. LOWRY — İSMAIL ERÜNSAL
(BERT FRAGNER — KLAUS KREISER)

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES XI

İstanbul-1991

KLAUS PETER SCHWARZ (1943-1989)

*Hans Robert ROEMER (Freiburg) **

Bu nekroloji yazısı, makale sahibinin sarkiyatçılığın dört ayrı sahasında uğraş vermiş ve bu arada çok büyük hizmetleri dokunmuş bir öğrencisi ve meslekdaşı hakkındadır.

Kendisi Osmanistti, bilimsel çalışmaların yayıncılığı ve imtiyaz sahipliğini yaptı, bibliyografyacı olarak temayüz etti, geçimini ise bilimsel kütüphanecilik ile sağladı. Bu çalışma alanlarının her birisinde o, büyük bir uzmanlık bilgisi ve özen ile başarılı oldu. Bu sebeple ben onun büyük kısmı fevkalâde çabaları gerektiren bu faaliyetleri nasıl gerçekleştirebildiğini kendi kendime sık sık sormuşumdur. Son mektuplarından birinde değinmiş olduğu daimî aşırı yorgunluğun -belki dolaylı bir biçimde- onun beklenmedik ölümünde payı var mıdır, kestirilememektedir.

Tam adıyla Klaus Peter Schwarz tahsilini 1965 ile 1970 arasında Freiburg Üniversitesinde tamamladı. Eğitim gördüğü dallar İslâm bilimleri, bu alanın temelini oluşturan Arap, Türk ve Fars dilleri ve bunlara ilâveten tarihtir. Kendisinin, o zamanlar gönlümde büyük bir yer tutan Sina yarımadasındaki Aziz Katerina manastırı arşivinde bulunan ve İslâm bilimleri açısından önem taşıyan belge mevcutlarının kullanıma açılmasına katılması, bilimsel ilgilerinin ana yönünü belirleyen olay olmuştur. Ayrıca, Washington'daki Kongre Kütüphanesinin bana tahsis ettiği mikrofilmlerde kayıtlı olan Osmanlı fermanları üzerinde çalışmayı üstlendi. Bu belgeler kümesi 1570'ten 1868'e kadar uzanan bir dönemden kaldığından, içeriğini anlayabilip gerektiği şekilde açıkladı.

* Krg. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, C. 141/1 (1991), s. 7-15. Türkçe çeviri : Selçuk Akşin SOMEL.

yabilmek için incelemecinin üç buçuk yüzyıla dağılan şartlara ve hadislere âşına olması lâzımdı. Ancak, belgelerin içindikilerin anlaşılmasından da önce, paleografik zorluklar cinsinden bir engelin üstesinden gelmek zorunluluğu da vardı. Ne var ki, uzmanlık alanı Osmanlı merkez teşkilâtı olan Freiburglu Osmanist J. Matuz'un kişiliğinde kendisine güvenilir bir mutemet ve yardımcı buldu. Daha sonraları Schwarz başka inceleme sahalarına, kendisine Türk ve İran kültür tarihinin kapılarını açan Osmanlı araştırmalarına yöneldi. Bu tutku dolu eğilimini, kendisine bundan sonra ancak kısmet olan yirmi yıllık ömrü süresince korudu.

Doktora çalışmasının esasını oluşturan vesikalardan daha başka bir belge türü ve -bu açıdan fermanlarla karşılaştırılabilir- İslâm kültür tarihinin en güvenilir kaynaklarından olan vakıf senetlerine giden yol uzun değildi. Schwarz, yukarıda sözü geçen türe ait olup hepsi 16. yüzyılın ikinci yarısından kalma çeşitli senetleri, çoğunlukla, dostluk ettiği meslektaşlarıyla birlikte elden geçirdi. Bu çalışmaların tarihe sağladığı kazanç ise -çalışmaları konu alan tanıtım yazıları da buna hüccettir- alışılmadık ölçüde çok yönlü ve değerlidir. Çıkan sonuçlar sadece prosopografya ve topografiye değil, ama sosyal ve ekonomik tarihe de yaramıştır. Schwarz'ın şaheseri olup yukarıda anılan senetlerle aynı zamana denk düşen Sultan 3. Murad'a (1574-1595) ait iki yüzden fazla fermanın işlenmesi, yayını ve açıklamaları da, en azından bir bölümüyle, demin sözü edilen bilim dallarına faydalı olmuştur. Bu çalışma, Viyana Üniversitesindeki «Geisteswissenschaftliche Fakultät» tarafından doçentlik tezi olarak kabul edildi, doçentlik için zorunlu diğer gerekliliklerin de yerine getirilmesinden sonra kendisine 10. Ağustos 1988'de Türkoloji ve İslâm bilimleri sahasında üniversitelerde eğitim verme yetkisi (icâzet-venia legendi) tanındı. Çalışmasının yayınlanmasına ömrü vefa etmedi, ancak alanın uzmanı olan arkadaşları bir kaç sureti mevcut olan eserin te-rekesinden alınıp basıma verilmesi için uğraşmaktadırlar.

Schwarz'ın bilimsel etkinliğinin niteliği, her şeyden evvel ilk elden kaynakların tafsili ve şerh edilmesi, kullanıma açılması ve yayınlanması olarak adlandırılabilir. Daha küçük çaptaki çalışmaları, olan makalelerinde ve kitap tanıtımlarında bilhassa «Berliner Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz»e yeni kazandı-

lan el yazması koleksiyonları örneğinde de olduğu üzere -kaynak eserlerin tetkik edilmesi hususundaki eğilimi ortaya çıkarmaktadır. Burada, belirli bir çalışma sahasında meydana gelen bilimsel yenilikleri uzman câmiyasına mümkün olduğu kadar hızla öğretmek maksadı da kendini belli etmektedir. Bunun ötesinde, müteaddit makaleleri, yazarın ortaçağ sonlarından beri Alman-Türk ilişki ve temaslarına olan ilgisini de ortaya koymaktadır. Bu türden bazı makaleleri Türkçe olarak yayınlandı.

Uzman câmiyasının zahmetsizce bilgi edinme eğilimine Schwarz, üniversite yayınlarının bibliyografik dizinlerinin hazırlanıp basılması ile hizmet etti. Bunlardan ilki olup da İslâm dünyasına dair olan dizin daha 1970'de çıktı, ikisini ise on yıl sonra, bu sefer bütün Yakın Doğu'yu kapsayan yeni bir derleme biçiminde yayınlandı. Diğer çalışma arkadaşları ile birlikte, 1979'da Kara Afrika, 1981'de Güney ve Güney Doğu Asya için de benzer dizinler neşretti. Daha önceden (1974), bilimsel kütüphanecilik eğitimini tamamlaması dolayısıyla hazırladığı diploma çalışmasında *Tarihî gelişimi içinde Türkiye Bibliyografyası* konusunu ele almıştı.

Alman üniversite yayın dizinleri üzerinde yaptığı çalışmaları esnasında Schwarz, şarkiyat dallarında bilgi artışında anılan türdeki çalışmaların zamanla ne denli büyük payı olduğunu idrak etmiş olsa gerektir. Bu pay, yalnız doktora tezlerinin süratle artan sayısı ile değil, ama aynı zamanda kalite düzeylerinin de gözle görülür yükselişi sayesinde genişlemişti. Ancak diğer taraftan, münferit hallerde istenilen çalışmaları elde etmek şöyle dursun, hangi fakülteye ne konuda hangi çalışmanın sunulmuş olduğunu açığa kavuşturmanın ne ölçüde zor olduğu da belirgindi.

Güçlüklerin özel yayın serileri oluşturularak en azından belirli bir ölçüde aşılması hususunda giderek yer eden düşünce, ilmi eserler basan yayınevleri nezdinde pek rağbet görmeyince, Klaus Schwarz bu işi de üstlendi. Henüz Freiburg'da bulunduğu sıralarda «Islamkundliche Untersuchungen» tasarısını gerçekleştirmeye başlamıştı. Bu tasarıyla, çok yeni araştırma sonuçlarının mümkün olduğu kadar hızlı, ancak aynı zamanda az masraflı ve böylelikle hem yazarın, hem de okuyucunun kesesine uygun bir biçimde sunumunu sağlamak istiyordu. Girişimi dikkate değer bir başarıya ulaştı. Yayınladığı otuzdan fazla cilt ile İslâm bilimle-

rine, bu alanın o zamana değin hiç sahip olmamış olduğu -ki bu sadece Almanya bakımından değil- bir seri hediye etti. Burada basılan araştırmalar çoğunlukla doktora tezleri, ama bunun yanısıra doçentlik tezleri ve diğer çalışmalardı. Yalnızca yabancı yazar çalışmalarının giderek artan sayısının nazarı dikkate alınması bile, bu yayın serisinin yıllardır uluslararası saygınlık gördüğünü gözler önüne sermektedir. Bunun yanında Schwarz'ın, araştırmacılara yardımcı nitelikli materyal sağlayan «Islamkundliche Materialien» serisi de yeşeriyordu. Yine kendisinin 1985'ten beri çıkardığı «Islamwissenschaftliche Quellen und Texten aus deutschen Bibliotheken» serisinden beş cilt yayınlandı. Buna karşılık, aynı dönemde G. HAZAI ile oluşturdukları «Studien zur Sprache. Geschichte und Kultur der Türkvölker» dizisi, vaat edici iki sayıdan sonra şimdilik yayımına ara verdi.

SCHWARZ Berliner Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'in şark bölümünde kütüphane danışmanıydı. Sözügeçen kütüphanedeki şarkiyat koleksiyonunda var olan Türkçe ve Farsça el yazmalarının sorumluluğu, görev alanına dahildi. El yazması mevcudunu kıymetli parçalar ile genişletmeye yönelik kararlı çabaları sonucunda koleksiyonu büyütmeyi başardı. Aynı zamanda, ister yeni getirtilen parçaları dergilerdeki makalelerinde tanıtın veya onları kendi bölümündeki çalışma alanına giren kataloglar için tavsiye etsin, ister onları değerlendirmek konusunda diğer şarkiyatçıları ikna etsin, SCHWARZ yeni elde edilen eserlerin uzman kesimce tanınmasını temin ediyordu. «Verzeichnis Orientalischer Handschriften in Deutschland» (XIII, 7)'deki katılımı da bu çerçevededir.

Klaus SCHWARZ 29. Ekim 1943'te Paul ve Margarete (kızlık soyadı Rodewald) SCHWARZ ailesinin çocuğu olarak Poznan'da doğdu. Babasının demiryollarında görevli olduğu bu bölgeden 1945'te Berlin yakınlarında Falkensee'ye kaçtılar. Burada 1950-1956 arasında ilkokula devam etti. Ailesinin yeniden kaçıp Federal Almanya'ya ulaşmasından sonra, 1957'de Hagen-Haspe'de fen bilimleri lisesine kaydoldu, Mart 1963'te olgunluk sınavını verdi. Askerlik hizmetini izleyen 1965 yaz döneminde Freiburg Üniversitesine yazıldı. 1970 yazında Dr. Phil derecesine sahip oldu. Bilimsel kütüphanecilik eğitiminden sonra 1974'te Köln Kütüpha-

necilik Okulunda üst düzey hizmet için diploma imtihanını verip sonunda Berlin Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'te bilimsel kütüphanecilik kadrosuna dahil oldu. 1988 yazında ise Viyana Üniversitesinde Türkoloji ve Osmanistik dallarında doçentlik derecesini elde etti.

Bana öyle geliyor ki, öğrenciliği SCHWARZ için kolay geçmemiş olmalıdır. Muzdarip olduğu bir dil tutukluğu ona büyük sıkıntılar çektirmişti; bununla beraber bu rahatsızlığını sonunda bütünüyle yendi. Tahsilinin son devresinde 1968'deki öğrenci olayları kendisini iç çatışmalara itmisti. Barikatın hangi safında bulunduğu konusunda kimsenin pek bir şüphesi yoktur; ne olursa olsun, centilmenlik ilkelerini hiç bir zaman çiğnemedi.

Klaus SCHWARZ 2 Temmuz 1989 sabahının erken saatlerinde Berlin'deki evinde sebebi anlaşılamayan bir yangının kurbanı oldu.

Onun ölümüyle Şarkiyat, özellikle de Osmanistik ve İslâm Bilimleri ağır bir kayıp vermiştir. Onun aziz hatırasına, modern akımların tesiriyle yolundan ayrılmayan, aşağıdaki eski idealin gerçekleştirilmesine çalışan bir meslektaşına karşı duyulan derin hürmetle bağlı kalınacaktır : Aydın insanda merak, ilmi çalışma için heyecan ve kendi yeteneklerini başkalarının ilmi araştırmalarına âmâde bulundurma ile bir bütün teşkil eder.

Eser Dizini

Monografiler

- 1) *Osmanische Sultansurkunden des Sinai-Klosters in türkischer Sprache*. Freiburg 1970. 218 s.
(Islamkundliche Untersuchungen 7) (doktora tezi)

Yapılan tanıtımlar :

- H. MÜLLER, *Mundus* (Stuttgart), VII (1971), s. 339 vd.
- V. BOŠKOV, *Godišnjak Društva Istoričara Bosne i Hercegovine* (Sarajevo), XX (1972-1973) s. 241-244.

- 2) *Verzeichnis deutschsprachiger Hochschulschriften zum islamischen Orient (1885-1907). Deutschland-Österreich-Schweiz.* Freiburg 1971. 280 s.
(Islamkundliche Materialien 2)
- 3) *Die türkische Allgemeinbibliographie. Eine Untersuchung unter Berücksichtigung der historischen Entwicklung.* Köln 1974. 106 s. (basılmamış diploma çalışması)
- 4) Barbara MAURER ile : *Hochschulschriften zu Schwarzafrika. Deutschland-Österreich-Schweiz.* Freiburg 1979. 226 s.
(Materialien zur Afrikakunde 1)

Yapılan tanıtımlar :

- V. PAWLIKOVÁ, *Asian and African Studies* (kısaltma : AAS), (Bratislava), XVIII (1982), s. 301-303.
- U. MENGE, *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie* (Frankfurt a.M.), XXVII/4 (1980), s. 332-334.
- P. SEBALD, *Asien, Afrika, Lateinamerika* (Berlin), H. 1 (1982), s. 368 vd.
- E. DAMMANN, *OLZ* (Berlin), Jg. 77. 3 (1982), s. 308.
- 5) *Der Vordere Orient in den Hochschulschriften Deutschlands, Österreichs und der Schweiz. Eine Bibliographie von Dissertationen und Habilitationsschriften. 1885-1978.* Freiburg 1980. 722 s.
(Islamkundliche Materialien 5)

Yapılan tanıtımlar :

- O. SPIES, *WI* (Leiden), XX (1980), s. 234 vd.
- G. HANSEN, *Orient. Deutsche Zeitschrift für Politik und Wirtschaft des Orients* (Hamburg), 21 (1980), s. 587 vd.
- A. TIETZE, *WZKW* (Wien), 73 (1981), s. 231.
- H. J. KORNRUMPF, *Südost-Forschungen* (München)
- B. SPULER, *Der Islam* (Hamburg), 58 (1981), s. 384 vd.
- R. QUIRING-ZOCHE, *Mundus* XVII (1981), s. 38 vd.

- R. LANSKY, *Arbeitsgemeinschaft für juristisches Bibliotheks- u. Dokumentationswesen (ajbd), Mitteilungen*, 10 (1980), s. 84 vd.
 - K. SCHUBARTH, *Asien, Afrika, Lateinamerika* (Berlin), 10 (1982), s. 170.
 - E. EHLERS, *Iran. Ein bibliographischer Forschungsbericht* (München), 1980, s. 1.
 - H. WALRAVENS, *Central Asiatic Journal* (Wiesbaden), 27 (1983), s. 160.
 - V. KOPČAN, *AAS*, XVIII (1982), s. 282-284.
 - J. DEREK LATHAM, *British Society for Middle East Studies Bulletin, (BSMESB)*, 7 (1980), s. 59 vd.
59 vd.
 - D. H. PARTINGTON, *Middle East Studies Association Bulletin* (Cambridge, Mass.) XV (1981), s. 65 vd.
 - M. KELLERMANN, *International Association of Orientalist Librarians* (Manila), 20 (1982), s. 32.
 - N. GÖYÜNÇ, *TED*, X-XI (1981), s. 446-448.
 - AL-BAHETH, *Revue culturelle arabe bimestrielle* (Beirut), 15 (1981), 155.
 - *Ayande. A Persian Journal of Iranian Studies* (Teheran), 6 (1980-81).
 - *Prilozi za Orientalnu Filologiju (POF)*, (Sarajevo), 32-33 (1982-1983), s. 318 vd.
 - R. G. KHOURY, *Bibliotheca Orientalis* (Leiden), XXXIX (1982), s. 518 vd.
- 6) Hars KURIO ile : *Die Stiftungen des osmanischen Grossweirs Koğa Sinān Pascha (gest. 1956) in Uzunğaova/Bulgarien*. Berlin 1983. 81 s.
(Islamkundliche Untersuchungen 80)
Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'teki Hs. or. 8302 numaralı el yazmasının neşri.

Yapılan tanıtımlar :

- A. FISHER, *MESAB*, 18 (1984), s. 110 vd.
- M. URSINUS, *Der Islam*, 61 (1984), s. 363.
- H. MÜLLER, *Mundus*, 20 (1984), s. 304.

- K. KREISER, *Südost-Forschungen*, XLIV (1985), s. 524-526.
 - S. FAROQHI, *Osm. Ar.*, IV (1984), s. 345 vd.
 - V. KOPČAN, *AAS*, XXI (1985), s. 277 vd.
 - V. BOŠKOV, *POF*, 35 (1986), s. 233 vd.
 - R. VESELY, *OLZ*, 82 (1987), 1. 64-67.
 - V. BOŠKOV, *WZKM*, 77 (1987), 280-282.
- 7) Gerd WINKELHANE ile : *Der osmanische Statthalter Iskender Pascha (gest. 1571) und seine Stiftungen in Ägypten und am Bosphorus*, Bamberg 1985. 354 s.
(Islamwissenschaftliche Quellen und Texte aus deutschen Bibliotheken 1) Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz' teki Hs. or. 8166 numaralı el yazmasının neşri
- Yapılan tanıtımlar :*
- U. HAARMANN, *Manuscripts of the Middle East* (Leiden), 1 (1986).
 - P. HEINE, *Mundus*, XXII (1986), s. 125 vd.
 - A. NÜSSE, *JESHO* Vol. XXX (1986), s. 116.
 - A. VESELY, *BSOAS* L, 2 (1987), 374 vd.
 - N. GÖYÜNÇ, *Osm. Ar*, VI (1986), s. 251 vd.
 - R. P. LINDNER, *American Historical Review* (Ann Arbor), 1988, s. 1094.
 - A. H. DE GROOT, *WI* 29 (1989), s. 215-217.
 - N. BELDICEANU, *Turcica*, 18 (1986), s. 255.
 - M. HOEXTER, *Der Islam*, 65 (1988), 178 vd.
 - B. KELLNER, *ZDMG*, 137 (1987), s. 201.
 - T. STANLEY, *BSMES*, 15 (1988), s. 135.
- 8) Gerd WINKELHANE ile : *Hoğa Sa'deddin, Staatsmann und Gelehrter (gest. 1599) und seine Stiftung aus dem Jahre 1614*, Bamberg 1986. 166 s.
(Islamwissenschaftliche Quellen und Texte aus deutschen Bibliotheken 5)
Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'teki Hs. or. 9604 numaralı el yazmasının nesri
- H. MÜLLER, *Mundus*, XXIII (1987), s. 122.
 - C. FINKEL, *MESAB*, 22 (1988), s. 212.

- C. ROEMER, *WZKM*, 78 (1988), s. 322 vd.
 — V. KOPČAN, *AAS*, 24 (1988), s. 311-313.
 — E. WAGNER, *ZDMG*, 139 (1989), s. 503.

Hazırlık halinde

- 9) Steffen NEUGEBAUER ile : *Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte Bursas im 16. Jahrhundert. Die Stiftung des Defterdars Šemsi el-Fenāri aus dem Jahre 1517*. Bamberg.
 (Islamwissenschaftliche Quellen und Texte aus deutschen Bibliotheken)
 Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'teki Hs. or. 9616 numaralı el yazmasının nesri.
- 10) *Herrscherurkunden aus der Zeit Sultan Murāds III*. (Doçentlik çalışması) «Freiburger Islamstudien»de yayınlanması başlanıyor.
- 11) *Türkische Handschriften*. Bd 7. Wiesbaden 1988.
 (Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland XIII, 7)

Dergi Makaleleri

- 1) «*Erwerbung von Handschriften zum islamischen Recht an der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz (Berlin)*», *Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft für juristisches Bibliotheks- und Dokumentationswesen* 10 (1980), Ur. 3, s. 122-123.
- 2) «*Osmanische Stiftungsurkunden (vaqfiye) in der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz (Berlin/West)*», *Simposio Comité International d'études Préottomanes et Ottomanes*. Cuenca 1989 (basım halinde)
- 3) «*Türkische Handschriften in der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz - kurzer Überblick und Neuerwerbungen*», *Turcica* 14 (1982), s. 257-267.
- 4) «*Die Stiftungen Deli Hüseyin Paschas auf Kreta*», *Südost-Forschungen* 41 (1982) s. 117-129.
 (Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'teki Hs. or. 8294 numaralı el yazmasının değerlendirilmesi)

- 5) «Eine Herrscherurkunde Sultan Murāds II, für den Wesir Fazlullāh», *Journal of Turkish Studies* 5 (1981), s. 41-60.
(Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'teki Hs. or. 8178 numaralı ve Avrupa'da bulunan en eski Osmanlı belgesinin neşri)
- 6) «Türkische Urkunden in der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz (Berlin/West)», *Études balkaniques* 19 (1983), s. 101-102.
- 7) Hars Kurio ile : «Firūz Beg. Sangāqbeg von Bosnien und Vertrauter Sultan Bāyezīd II. im Lichte seiner Stiftungsurkunde», *Prilozi za Orijentalnu Filologiju*, XXXIII (1982/83), s. 115-127.
(Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz'teki Hs. or. 6613 numaralı el yazmasının neşri)
- 8) «Die Sammlung türkischer Handschriften in der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz (Berlin/West) - Historischer Überblick und einige Neuerwerbungen», *Acta Orientalia Academiae scientiarum Hungaricae* 37 (1983), s. 111-120.
- 9) «Zur Blockade der Dardanellen während des venetianisch-osmanischen Krieges um Kreta im Jahre 1650», *WZKM*, 77 (1987), s. 69-86.
- 10) «Neue türkische Handschriften in der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz (Berlin/West)», *Journal of Turkish Studies*, 8 (1984), s. 274-285.
(Halasi-Kun'a armağan sayısı)
- 11) «15. ve 16. yüzyılda Berlin, Brandenburg ve Türkler», *Tarih ve Toplum* (İstanbul) 49 (1988), s. 24-29 ve 50 (1988), s. 99-104.
- 12) «Brandenburg-Prusya'nın Türk ve Tatarlarla ilk ilişkileri üzerine», *Tarih ve Toplum* (İstanbul) 55 (1988), s. 9-15.
- 13) «Zu den frühen Beziehungen Brandenburg-Preussens zu Türken und Tataren» *Jahrbuch Preussischer Kulturbesitz* 24 (1987), s. 151-172.
- 14) «16. yüzyılın ortalarında Protestanların umudu: Türkler», *Tarih ve Toplum* (İstanbul) 59 (1988), s. 9-13.

- 15) «Otto Friedrich von der Gröben'in maceraları: 1. Malta korsanlarından Filistin hacılığına», *Tarih ve Toplum* 60 (1988), s. 42-45.
(Staatsbibliothek'teki Ms. germ. quart 88 el yazmasının değerlendirilmesi)
- 16) «Otto Friedrich von der Gröben'in maceraları: 2. Venediklilerin Mora seferi gözlemcisi», *Tarih ve Toplum* 62 (1989).
- 17) «Joachim II. Hektor, Kurfüst von Brandenburg (1535-1571), als Gegner Süleymans des Prächtigen», *Museums Journal*, Nr. 5 (1988), s. 30-31'da.
- 18) «Brandenburg-Preussen und die Osmanen. Frühe Beziehungen im Überblick», *Osm. Ar*, IX (1989), s. 361-379'da.
Ayrıca *Mitteilungen der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz*'te çıkan çeşitli yazılar.

Yayıncılık Faaliyeti

- Diziler : Islamkundliche Untersuchungen. Cilt 1-132 (1970 - 1989)
Islamkundliche Materialien. Cilt 1-9 (1971 - 1985)
Islamwissenschaftliche Quellen und Texte aus deutschen Bibliotheken. Cilt 1-5 (1985 - 1986).
- Dergi : Harvard University'e bağlı Center of Middle Eastern Studies'in çıkardığı *Journal of Turkish Studies*'de «Consulting Editor».
- Festgabe an Josef Matuz. *Osmanistik - Turkologie - Diplomatik*. Hrsg. v. Christa Fragner und Klaus Schwarz, Berlin 1992, (Islamkundliche Untersuchungen. 150).

Biyografik Bilgi

- 1) Dieter George, «An obituary», *Manuscripts of the Middle East* (Leiden). 1 (1986).
- 2) Nejat, GÖYÜNÇ «Genç bir Alman bilim adamı ve yayımcı Dr. Klaus Schwarz», *Tarih ve Toplum* (İstanbul), 10 (1985), s. 245-247.
- 3) Hedda REINDL-KIEL, «Univ. -Doz. Dr. Klaus Schwarz», *Mitteilungen*, Deutsch-Türkische Gesellschaft E. V. Bonn, Heft 112, Dezember 1989, s. 51-52.

Danışma

Sema Poyraz'ın «Halbmond und Preussenadler» adlı filminin tarihsel danışmanlığını (birinci yayın 14 temmuz 1987 tarihinde, 3. program).

Derlemelerde Çıkan Yazılar

- 1) *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*. Yay. M. BERNATH ve F. SCHRÖDER. München 1974.
Maddeler : «Selim I» ve «Süleimân II».
- 2) *Lexikon der islamischen Welt*. Yay. K. KREISER, W. DIEM ve H. G. MAJER. Stuttgart 1974.
Maddeler : «Bibliographie» ve «Bibliotheken».
- 3) *Kostbare Handschriften und Drucke. Ausstellung zur Eröffnung des Neubaus in Berlin*. Staatsbibliothek Preuss. Kulturbesitz, 15. Dezember 1978 - 9. Januar 1979, Wiesbaden 1978.
- 4) *Islamische Buchkunst aus 1000 Jahren. Ausstellung der Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, Berlin*, Wiesbaden 1980.
(Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz. Ausstellungskataloge. 12.)
- 5) «Das Osmanische Reich. Historischer Überblick», *Türkische Kunst und Kultur aus osmanischer Zeit. Ausstellungskatalog*. Recklinghausen 1985. Bd. I, s. 45-46.
- 6) «Staatsverwaltung und Repräsentation», *Türkische Kunst und Kultur aus osmanischer Zeit. Ausstellungskatalog*. Recklinghausen 1985. Bd. I, s. 57-61.
- 7) «Vom Krieg zum Frieden, Berlin, das Kurfürstentum Brandenburg, das Reich und die Türken», *Europa und der Orient 800 - 1900, Ausstellungskatalog*, Berlin 1989, s. 245 - 273.
- 8) «Die Türken als Hoffnung der deutschen Protestanten nach dem 'Augsburger Interim (1547)'\», *Europa und der Orient 800-1900. Lesebuch*. Yay. G. SIVERNICH ve H. BUDDE, Berlin 1989, s. 51-55.

Önsözler

- 1) Muştafa Selānikī, *Tārīh-i Selānikī. Die Chronik des Selaniki.* (Mit einem Vorwort von K. Schwarz). Freiburg 1970. VII. 361 s.
- 2) Reinhold Grünendahl, *Hochschulschriften zu Süd- und Südostasien. 1959 - 1979.* Wiesbaden 1981,

Tanıtımlar

- 1) *T. C. Devlet Yayınları Bibliyografyası.* Yay. Devlet Dokümantasyon Merkezi. Ankara 1971 - *Mitteilungen. Dokumentationsdienst Moderner Orient.* 3 (1974), Heft 1, s. 65-69'da.
- 2) Petra KAPPERT, *Geschichte Sultan Süleymān Kānūnīs von 1520 bis 1557 oder Ṭabakāt ül-memālik ve Derecāt ül-mesālik von Celālzāde Muştafa genant Koca Nişāncı.* Wiesbaden 1981. s. 180, 528 r.
Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland. Suppl. Bd. 21 *WI*, 23.24 (1984), s. 520'de.
- 3) Peter SLUGLETT, *Theses on Islam, the Middle East and North-West Africa 1880-- 1978. Accepted by universities in the United Kingdom and Ireland.* London 1983. *WI*, 23.24 (1984), s. 537'de.
- 4) Wolfgang BEHN, *Islamic Book Review Index.* 1. Berlin 1982. *ZDMG*, 135 (1985), s. 106 vd'da.
- 5) Rhoads MURPHEY, *Kanūn-nāme-i sultāni li-Azīz Efendi. Aziz Efendi's-Book of Sultanic Laws and Rewulations: An Agenda for Reform by a Seventeenth-Century Ottoman Statesman.* Ed. and transl. from the unique manuscript in the Oriental Manuscript Department of the Preussischer Kulturbesitz in West Berlin. Cambridge, Mass. 1985. *Osm Ar*, V (1986), s. 253 vd'da.
- 6) B. J. SLOT, *Archipelagus turbatus, Les Cyclades entre colonisation latine et occupation ottomane. c. 1500 - 1718.* Bd. 1.2. *İstanbul, 1982. Uitgaven van het Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut te Istanbul.* 51. *Osm Ar*, V (1986), s. 255-257'de.

- 7) H. NELLY, *Construction Work in Ottoman Cairo (1517-1798)*. Kairo 1984. Supplement aux Annales Islamologiques. 4. WZKM, 77, 1987, s. 296 vd'da.
- 8) Anton C. SCHAENDLINGER, *Die Schreiben Süleymâns des Prächtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II. aus dem Haus-Hof- und Staatsarchiv zu Wien*. unter Mitarbeit von Claudia Römer. (1) Transkriptionen und Übersetzungen. (2) Faksimile. Wien 1983. Osmanisch-türkische Dokumente aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien. 1. (Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philos.-hist. Kl. Denkschriften. 163.) ZDMG, 138 (1988), s. 159-160'da.
- 9) Gültekin EMRE, *300 Jahre Türken an der Spree*. Berlin 1983. *Mitteilungen des Vereins für Berlinische Geschichte* 1987'de.
- 10) Esin ATIL, *Süleymanname. The illustrated History of Süleyman the Magnificent*. New York 1986. *Der Islam* 65 (1988) ve *Tarih ve Toplum* (İstanbul) 53 (1988)'de.
- 11) «Schätze aus dem Topkapı Serail. Das Zeitalter Süleymans des Prächtigen. Berlin 1988», ZDMG, 139 (1989), s. 246-248'de.
- 12) «Muhteşem Süleyman sergisi'nin ardından», *Cumhuriyet* 14.10 1988 tarihli nüsha, s. 2.
- 13) «Klaus Schwarz ile söyleyiş», *Ekin* (Berlin) 39 (1988), s. 29'da.
- 14) «Topkapı Sarayı hazineleri. Muhteşem çağı. Berlin 1988», 1988», *Tarih ve Toplum* 62 (1989)'de.
- 15) *Die Osmanischen Türken und Europa. Ausstellung aus den Beständen der Stadtbibliothek Hannover*, Hannover 1988, *Tarih ve Toplum* 60 (1988), s. 59-60'da.
- 16) *Diplomaten und Wesire. Krieg und Frieden im Spiegel türkischen Kunsthandwerks*, yay. : P. W. SCHIENERL, München 1988, *Osm Ar* IX (1989), s. 386-388'de.
- 17) Tahsin CEMİL, *Relațiile Țarilor Române cu Poarta Otomana în Documente Turcești (1601-1712)*, Bukarest 1984, *Osm Ar*, IX (1989), s. 408-410'da.

Klaus Schwarz'ın Şubat 1989'da düzenleyp, bilgilendirmek amacıyla bana bırakmış olduğu yukarıdaki eser dizini, yalnızca bazı yerlerinde en son duruma getirilmiş olup gerisi değiştirilmeden aynen basılmıştır. Biyografik veriler konusunda ise, şifahî bilgi verip terekesindeki yazılı malzemelerden fotokopi sağlayan Dr. Gerd Winkelhane'ye teşekkür borçluyum.